

SINIF ÖĞRETMENİ ADAYLARININ İLETİŞİM BECERİ DÜZEYLERİNE YÖNELİK BİR ÇALIŞMA

Metin ELKATMIŞ¹, Emre ÜNAL²

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, sınıf öğretmeni adaylarının iletişim beceri düzeylerini bazı değişkenler açısından incelemektir. Bu amaç doğrultusunda araştırma genel tarama modelinde olup betimsel niteliktedir. Araştırmanın evrenini 2012-2013 eğitim-öğretim yılında, Orta Anadolu'da bir üniversitesinin Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Sınıf Öğretmenliği programının üçüncü ve dördüncü sınıfına devam eden öğrencileri oluşturmaktadır. Örnekleme 213 kadın 67 erkek öğretmen adayı katılmıştır. Araştırma verilerinin toplanmasında Ersanlı ve Balcı (1998) tarafından geliştirilen İletişim Becerileri Envanteri kullanılmıştır. Araştırma sonucuna göre, sınıf öğretmeni adaylarının iletişim beceri düzeyleri; cinsiyete ve öğretim türüne göre farklılık göstermezken mezun olunan lise, aile tutumu ile günlük tutuma ve not alma değişkenlerine göre istatistiksel olarak değiştiği saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sınıf Öğretmeni Adayı, İletişim, İletişim Becerisi.

---

¹ Yrd. Doç. Dr. Kırıkkale Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, Sınıf Öğretmenliği ABD, metinelkatmis@hotmail.com

² Doç. Dr. Niğde Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, Sınıf Öğretmenliği ABD, emreunal@nigde.edu.tr

A STUDY ON PRE-SERVICE CLASSROOM TEACHERS' LEVELS OF COMMUNICATION SKILLS

ABSTRACT

The aim of this research is to examine pre-service classroom teachers' levels of communication skills with respect to certain variables. To this aim, the research was designed in the descriptive pattern using relational screening model. The universe of the research consisted of third- and fourth-grade pre-service classroom teachers attending a state university in central Anatolia in 2012-2013. 213 female and 67 male pre-service teachers participated in the research. In collecting data, the Communication Skill Inventory, developed by Ersanlı and Balcı (1998), was employed. It was found, in the study, that pre-service classroom teachers' levels of communication skills do not differ with respect to gender and type of education, whereas they statistically differ with respect to the variables of the type of high school graduated, family attitude, daily attitude, and taking notes.

Key words: Pre-Service Classroom Teachers, Communication, Communication Skill.

1. GİRİŞ

İletişim Latince'de "ortak" anlamına gelen "communis" kökünden türetilmiş "communication" kelimesinin dilimizdeki karşılığı olarak kullanılmaktadır. "Communication" sözcüğü, kökeni dolayısıyla ortaklığı, toplumsallaşmış olmayı, birlikteliği ifade etmektedir. Başlangıçta güzel sanatlar içinde yer alan edebiyatın bir uzantısı olarak görülen iletişime zamanla bilimsel bir anlayış egemen olmuştur ve günümüzde tek başına bir disiplin olarak değerlendirilmektedir (Dökmen, 2001; Oskay, 1993). Geçmişten günümüze pek çok farklı tanımla yapılagelen iletişimi Bursalıoğlu (1982) birey ve gruplar arasındaki her türlü ilişki Cüceloğlu (1997) ise kısaca iki birim arasında birbiriyle ilişkili mesaj alışverişi, Morgan (1993) ise bir birim tarafından üretilen ve diğer bir birim için anlamlı olan ve onu etkileyen sinyal ve mesajlar grubu olarak tanımlamaktadırlar. Başka bir tanımda ise, bir birimden çıkan bilginin, haberin karşı birime ulaşması, onda bir etki uyandırması ve bunun ilk birime geri dönmesi sürecidir (Köknel, 2005). Kavrama ilişkin tanımlama çabalarından hareketle iletişim;

bilgi, düşünce, duygu, deneyim ve birikimleri biçimlendirmek, diğerleri tarafından anlaşılabilir kılmak veya bu duruma getirerek mümkün olan her türlü yolla paylaşmak ve sonuçta karşılıklı etki sağlayabilme süreci olarak tanımlanmaktadır (Tayfun, 2011).

Bütün bu söylenenler göz önüne alınarak iletişimin en yalın şekliyle kişiler arası duygu, düşünce ve hislerin yazılı, sözlü ve işaretler (jest ve mimikler) aracılığıyla aktarıldığı bir anlaşma süreci olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

İletişim, mesajı gönderen ile bu mesajı alan birim arasında gerçekleşen bir eylemdir. Genel olarak bu süreç beş temel bileşen üzerine şematize edilmektedir. Bunlar; kaynak, mesaj, kanal, alıcı ve dönüttür. Yani kimin, neyi, kime, nasıl söylediği ve ne tepki aldığı üzerine kurulmaktadır. Bu yapı öğretim ortamına uyarlandığında ise öğretmenin kaynak; öğrencilerin alıcı; paylaşmak istenilen bilgi, duygu, düşünce ve becerilerin yer aldığı içerik mesaj; öğretim araç ve yöntemleri ile öğretmenin sesi, dış görünüşü ve beden dili hareketlerinin kanal; öğrenci tepkilerinin ise dönütü yansıttığı görülecektir (Ergin ve Birol, 2000; Eroğlu, 2008). Bu açıdan iletişim, dil becerileri alanındaki pek çok öğeyi kapsayan kompleks bir süreci içermektedir.

Her insan anlamak ve anlaşılacak ister. İnsan olmanın gereği olarak, toplumsal hayat içinde başkaları ile olan ilişkilerini düzenlemeye, çevresine uyum sağlamaya çalışır. Güçlü bir etkileşimi gerektiren bu ilişkileri, sahip olduğu iletişim becerisi ile gerçekleştirir. Bu açıdan bakıldığında insan için sağlıklı ve nitelikli bir yaşamın da ön şartı niteliğindedir. Tüm beceriler gibi iletişimin edinimi de öğrenmeyle doğrudan irtibatlı hem kuramsal hem de uygulamalı bir süreci gerektirir. Başka bir anlatımla iletişim, teknik ve pratiğin eş güdümünde öğrenilebilir ve öğretilen bir beceridir. Yazılı ve sözlü anlatımın ötesinde üst bir bilgi ve beceriye gereksinim duyması nedeniyle eğitimin doğal bir çalışma alanını oluşturur. Esasen eğitim de bir tür iletişim kurma sürecidir. Öğrenme de, iletişimin gerçekleşmesi sonucunda alıcının davranışında bir değişikliğin oluşması olarak değerlendirilmektedir. Bu açıdan, öğrenmenin iletişimden ayrı düşünülemeyeceği, iyi bir öğrenmenin de, iyi bir iletişim ürünü olduğu ileri sürülmektedir (Çilenti, 1988; Ergin ve Birol, 2000). Dolayısıyla öğretmen ve öğrenci arasında kurulan iletişimin niteliği ile eğitimdeki başarı arasında güçlü bir ilişkinin olduğu ve öğrenme üzerinde en önemli değişkenlerden birisinin de iletişim becerisi olduğunu söylemek dikkate değerdir. Nitekim yapılan araştırmalar da öğrenci başarısının, öğretmenin sınıf içindeki iletişim

becerisiyle doğrudan ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır (Pektaş, 1989; Weis ve diğ., 1990; Davies ve Iqbal, 1997; Akt. Saracaloğlu, Yenice ve Karasakaloğlu, 2009).

Diğer taraftan yapılan araştırmalarda da öğrencilerin, öğretmenlerin sahip olması gereken kişisel özellikler olarak “güler yüzlü olma, empati becerisine sahip olma, sevgi, beden dilini etkili kullanma, hoşgörülü davranma, iletişime istekli olma, mesleği sevme, öğrenciye saygı duyma, dili etkili kullanma” gibi günlük iletişim süreçlerinde ağırlık kazanan kişisel özellikleri sıraladıkları görülmektedir (Güçlü ve Güçlü, 1996; Yıldız, 2008). Şen ve Erişen (2002) tarafından yapılan başka bir çalışmada ise öğrenciler, etkili öğretmen tanımını yaparken, öğretmenlerin genel öğretim yeterliliklerine büyük değer verdikleri, çeşitli öğretim stratejilerini uygularken de iletişimi iyi kullanmayı etkili öğretmen davranışları içerisinde değerlendirdikleri ifade edilmektedir. Öte yandan günümüzde öğretmenlik bilgi aktaran değil, çeşitli dinamikleri etkili şekilde kaynaştırabilen bir iletişim yöneticisi olarak tarif edilmektedir (Şimşek, 2000). Bulut Bozkurt’a (2004) göre öğretmenin sınıftaki başarısında, sosyal yeterliği, teknik yeterliğinden daha etkilidir. Bu açıdan etkili öğretmenlerin iyi birer uzman olmaları kadar mükemmel birer de iletişimci olmalarının gerekliliği vurgulanmaktadır (Güçlü, 1998). Bu istek ve beklentilere paralel olarak öğretmenlerin de öğrencileri ile kuracakları iletişime önem vermeleri ve kendilerini sürekli geliştirmeleri en önemli sorumlulukları olarak değerlendirilebilir.

Eğitimle iletişimin birbirini tamamlayıcı güçlü ilişkisi, öğrenmenin gerçekleşmesinde taşıdığı önem nedeniyle öğretmenlerin iletişim becerileri eğitim bilimlerinin önemli ve güncel bir çalışma alanını oluşturur. Bu bağlamda ilgili literatür incelendiğinde, iletişimi öğretmen adayları açısından ele alan araştırmacıların büyük çoğunluğu; öğretmen adaylarının iletişim beceri düzeyleri (Çetinkanat, 1998; Saracaloğlu, Özkütük ve Silkü, 2001; Yılmaz ve Çimen: 2008; Dilekmen, Başçı ve Bektaş, 2008; Günay, 2003), iletişim algılarının incelenmesi (Bulut Bozkurt, 2004; Pehlivan, 2005; Özerbaş, Bulut ve Usta: 2007; Tepeköylü, Soytürk ve Çamlıyer, 2009), iletişim becerilerine yönelik görüşlerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi (Yılmaz, Üstün ve Odacı, 2009; Saracaloğlu, Yenice ve Karasakaloğlu, 2009; Çevik, 2011; Çiftçi ve Taşkaya, 2010; Yılmaz, Yoncalık ve Çimen, 2010; Karasakaloğlu, Saracaloğlu ve Dedebeali, 2010) ile iletişim becerilerinin değerlendirilmesi (Kılıcıgil ve Ark., 2009; Kılıçoğlu, Gedik ve Akhan, 2011) gibi konularda yoğunlaştığı görülmektedir.

Öğrenme, model alma yoluyla da gerçekleşen bir süreçtir. Sınıf öğretmenleri de bireyin yaşamındaki en önemli ve belirleyici rol modellerdir. Bu noktadan hareketle sınıf öğretmeni adaylarının sahip oldukları iletişim beceri düzeylerini belirlemeye yönelik araştırmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu araştırmada ise sınıf öğretmeni adaylarının iletişim beceri düzeylerinin çeşitli değişkenlerden etkilenip etkilenmediği belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırmanın ilgililere ve literatüre katkı sağlayacağı beklenmektedir.

1.1. Araştırmanın Amacı

Sınıf öğretmeni adaylarının iletişim beceri düzeylerini, belirlenen değişkenler doğrultusunda test etmek bu araştırmanın temel problemini oluşturmaktadır. Bu kapsamda çalışma aşağıdaki sorular çerçevesinde yürütülmüştür;

1.2. Alt Problemler

Sınıf öğretmeni adaylarının iletişim becerisi düzeyleri:

1. Cinsiyetlerine
2. Öğretim türüne
3. Mezun olduğu lise türüne
4. Ailenin tutumuna
5. Günlük tutma ve not alma durumlarına göre farklılık göstermekte midir?

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırma, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi (Karasar, 1999) amaçladığından tarama (survey) modelinde yapılandırılmıştır.

2.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın evrenini, 2012-2013 eğitim-öğretim yılında, Orta Anadolu'da bir üniversitesinin Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Sınıf Öğretmenliği programının üçüncü ve dördüncü sınıfına devam eden

öğrencileri oluşturmaktadır. Buna göre araştırmaya 213 kadın 67 erkek öğretmen adayı katılmıştır.

2.3. Veri Toplama Aracı

Araştırmaya ilişkin verileri Ersanlı ve Balcı (1998) tarafından geliştirilen İletişim Becerileri Envanteri ile elde edilmiştir. Likert tipi 45 maddelik ölçek zihinsel, duygusal ve davranışsal açıdan olmak üzere üç alt boyuttan oluşmaktadır. Her alt boyutla ilgili 15'er madde bulunmaktadır. İki yarım test ile yapılan güvenilirlik çalışmasında iki yarı güvenilirlik kat sayısı $r = .68$ bulunmuştur. Aracın iç tutarlılığını belirlemek için yapılan Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı $.72$ bulunmuştur. Alt boyutlardan her biriyle toplam iletişim becerileri arasındaki korelasyonlar sırası ile $.83$, $.73$ ve $.82$ 'dir. Ölçeğin geçerlilik katsayısı ise $.70$ olarak bulunmuştur.

Bu araştırma için ölçeğin geçerliğini tespit etmek amacıyla faktör analizi yapılmasına karar verilmiştir. Ölçeğin öncelikli olarak, faktör analizine uygun olup olmadığını anlamak amacıyla KMO ve Barlett testi yapılmıştır. Bu kapsamda KMO testi ölçüm sonucunun $.50$ ve daha üstü, Barlett küresellik testi sonucunun da istatistiksel olarak anlamlı olması gerekmektedir (Jeong, 2004). Bu çalışma sonucunda KMO testi sonucu $.76$, Barlett küresellik testi de ($P < 0.01$) anlamlı bulunmuş ve ölçeğe faktör analizi yapılabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Yapılan faktör analizi sonucunda, faktör ortak varyansının $.49$ ila $.73$ arasında olduğu görülmektedir. Büyüköztürk (2002), maddelerin faktör ortak varyanslarının 1 'e yakın ya da $.66$ 'nın üzerinde olmasının iyi bir çözüm olduğunu ancak bunu uygulamada karşılamamanın genellikle zor olduğunu ifade etmektedir. Ölçeğin faktör boyutlarının toplamı ölçeğin $\%61.26$ 'sını açıklamaktadır. Ölçeğin güvenilirliğine ilişkin bulgular için Cronbach Alfa katsayıları hesaplanmış ve ölçeğin alfa değeri $.72$ olarak tespit edilmiştir. Elde edilen verilere göre ölçeğin geçerli ve güvenilir olduğu söylenebilmektedir.

2.4. Verilerin Çözümlemesi ve Analizi

Toplanan verilerin çözümlemesine geçilmeden önce anketlere birer sıra numarası verilmiştir. Değerlendirmeler 280 ölçek üzerinden yapılmıştır. Verilerin çözümlemesinde, öğretmen adaylarının verdikleri yanıtların puanlarını hesaplamak amacıyla da ölçekte yer alan olumlu maddelerde "Her Zaman" 5, "Genellikle" 4, "Bazen" 3, "Nadiren" 2, "Hiçbir Zaman" 1 puan

almaktadır. Boyutlarda ve genel (toplam) iletişim becerisinde yüksek puan, daha yüksek iletişim becerisine karşılık gelmektedir.

Alt problemlere ilişkin bulgular, bağımsız t testi (independent sample t test), tek yönlü varyans analizi (one way ANOVA) ile çözümlenmiştir.

3. BULGULAR

Aşağıda, sınıf öğretmeni adaylarının iletişim becerilerine ilişkin bulgular, önceden belirlenen değişkenler doğrultusunda incelenmiş olup sırasıyla yer verilmiştir. Buna göre araştırmanın birinci alt problemine ilişkin sınıf öğretmeni adaylarının iletişim beceri düzeyleri, cinsiyet, öğretim türü, mezun olduğu lise türü, ailenin tutumu ile günlük tutma ve not alma durumlarına göre incelenmesine ilişkin sonuçlar aşağıda tablo 1, 2, 3, 4 ve 5'te verilmiştir.

Tablo 1: Öğretmen adaylarının iletişim beceri düzeylerinin cinsiyetlerine göre durumlarını gösteren bağımsız t testi sonuçları.

Cinsiyet	n	$\bar{x}$	s	t	p
Kadın	213	2,46	,25	.010	.992
Erkek	67	2,46	,29		

Tablo 1 incelendiğinde sınıf öğretmeni adaylarının iletişim beceri düzeyleri ($t_{(278)} = .010$, $P > .05$) cinsiyetlerine göre anlamlı farklılık göstermemektedir. Buna göre sınıf öğretmeni adaylarının iletişim beceri düzeyleri, cinsiyet değişkeni ile bağlantılı olmadığı ve hem kadın hem de erkek öğretmen adaylarının aynı düzeyde iletişim becerilerine sahip oldukları söylenebilir.

Tablo 2: Öğretmen adaylarının iletişim beceri düzeylerinin öğretim türlerine göre durumlarını gösteren bağımsız t testi sonuçları.

Öğretim Türü	n	$\bar{x}$	s	t	P
Normal Öğretim	151	2,47	,26	.215	.830
İkinci Öğretim	129	2,46	,26		

Sınıf öğretmeni adaylarının iletişim beceri düzeyleri tablo 2’de görüldüğü gibi, öğretim türlerine göre anlamlı farklılık ($t_{(278)} = .215, P > .05$) göstermemektedir. Buna göre sınıf öğretmeni adaylarının iletişim beceri düzeyleri, öğretim türü değişkeni ile bağlantılı olmadığı söylenebilir.

Tablo 3: Öğretmen adaylarının iletişim beceri düzeylerinin mezun oldukları lise türüne göre durumlarını gösteren tek yönlü varyans analizi (one way ANOVA) sonuçları.

Grup	Karelerin Toplamı	sd	Karelerin Ortalaması	F	P
Grup içi	,843	5	,169		
Gruplar arası	18,334	274	,067	2.521	.030*
Toplam	19,178	279			

* $p < 0.05$

Tek yönlü varyans analizi tablosundan da anlaşılacağı gibi, öğretmen adaylarının iletişim beceri düzeyleri ($F_{(5-274)} = 5.521, P < .05$) mezun oldukları lise türüne göre anlamlı farklılık göstermektedir. Farkın hangi gruplar arasında olduğunu görmek amacıyla yapılan Tukey HSD testine göre, anlamlı farklılığın genel lise mezunları ile diğer türden lise mezunları arasında olduğu ve diğer lise mezunları lehine olduğu sonucu çıkmıştır. Buna göre, sınıf öğretmeni adaylarından diğer lise mezunlarının iletişim beceri düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 4: Öğretmen adaylarının iletişim beceri düzeylerinin ailenin tutumuna göre durumlarını gösteren tek yönlü varyans analizi (one way ANOVA) sonuçları.

Grup	Karelerin Toplamı	sd	Karelerin Ortalaması	F	P
Grup içi	17,025	3	5,675		
Gruplar arası	24,045	276	,087	65.141	.000*
Toplam	41,069	279			

* $p < 0,05$

Tablo 5'tede görüldüğü gibi, sınıf öğretmeni adaylarının iletişim beceri düzeyleri ($F_{(3-276)}= 65.141$, $P<.05$) ailenin tutumuna göre anlamlı farklılık göstermektedir. Farkın hangi gruplar arasında olduğunu tespit etmek amacıyla yapılan Tukey HSD testinde farkın; ilgisiz ile otoriter, ilgisiz ile demokratik, ilgisiz ile diğer tutum sergileyenler arasında ilgisizler aleyhine olduğu, demokratik tutum ile ilgisiz tutum sergileyenler arasında demokratik tutum sergileyenler lehine olduğu görülmektedir. Buna göre ailelerin demokratik tutumları ile iletişim beceri düzeyleri arasında bir ilişkinin varlığından söz edilebilir.

Tablo 5: Öğretmenlerin iletişim beceri düzeylerinin günlük tutma ve not alma durumlarına göre farklılığı gösteren bağımsız t testi sonuçları.

Günlük/Not	n	$\bar{x}$	s	t	P
Evet	171	2,28	,45	2.279	.023*
Hayır	109	2,40	,45		

* $p<0,05$

Tablo 5'teki t testi sonuçlarına göre, sınıf öğretmeni adaylarının iletişim beceri düzeyleri ($t_{(278)}= 2.279$, $P<.05$) günlük tutma ve not alma durumlarına göre anlamlı farklılık göstermektedir. Ortalamalar incelendiğinde farkın günlük tutmayanlar/not tutmayanlar lehine olduğu görülmektedir. Başka bir anlatımla günlük tutma ve not alma alışkanlığı olmayan öğretmen adaylarının iletişim beceri düzeyleri, söz konusu alışkanlığı olanlara oranla daha yüksektir.

4. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Sınıf öğretmeni adaylarının iletişim beceri düzeylerini; cinsiyet, öğretim türü, mezun olunan lise türü, ailenin tutumu ile günlük tutma ve not alma alışkanlıklarına göre değişip değişmediğini saptamak amacıyla gerçekleştirilen bu çalışmada ulaşılan sonuçlar şöyledir.

Araştırmada sınıf öğretmeni adaylarının iletişim beceri düzeylerine yönelik cinsiyet faktörünün etkili olmadığı saptanmıştır. Buna göre cinsiyetin iletişim becerisini etkilemeyen bir değişken olduğu söylenebilir. Bu sonuç pek çok araştırma bulgusuyla paralellik göstermektedir (Çevik, 2011; Çiftçi ve Taşkaya, 2010; Dilekmen, Başcı ve Bektaş, 2008; Pehlivan,

2005; Saracaloğlu, Yenice ve Karasakaloğlu, 2009; Saracaloğlu, Özkütük ve Silkü, 2001; Yılmaz ve Çimen, 2008). Buna karşın alan yazında çoğunlukla kız öğrenciler lehine olmak üzere sonuçlanan çeşitli araştırmaların olduğu da görülmektedir (Çetinkaya, 2011; Kılıçoğlu, Gedik ve Akhan, 2011; Özerbaş, Bulut ve Usta, 2007; Kılıcıgil ve diğ., 2009; Yeşil, 2010). Ortaya çıkan iki farklı sonuçtan hareketle cinsiyetin her zaman iletişim becerilerini etkilemede belirleyici olmadığı ileri sürülebilir.

Araştırmanın bir diğer sonucu da sınıf öğretmeni adaylarının öğrenim gördükleri öğretim türünün de iletişim becerileri üzerinde etkili olmadığıdır. Her iki öğretim grubundaki öğrencilerin iletişim beceri düzeyleri birbirine yakın orandadır. Bu sonuç eğitim kurumlarında verilen eğitimin, öğretim türü açısından bir farklılık oluşturmadığını göstermesi adına hem beklentilerle uyumlu hem de olumlu bir sonuçtur. Öte yandan Özerbaş, Bulut ve Usta (2007) tarafından yapılan çalışmada ise öğretmen adaylarının iletişim becerileri, öğrenim türüne göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermekte olup eldeki çalışmayla çelişmektedir. Bu durum farklı örneklem gruplarıyla çalışılmış olmasından kaynaklanabilir.

Sınıf öğretmeni adaylarının iletişim beceri düzeyleri, mezun olunan lise türüne göre istatistiksel olarak farklılaştığı araştırmada ulaşılan bir diğer sonuçtur. Farkın hangi gruplar arasında olduğunu görmek amacıyla yapılan Tukey HSD testine göre, anlamlı farklılığın genel lise mezunları ile diğer türden lise mezunları arasında olduğu ve diğer lise mezunları lehine olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç, literatürde mezun olunan lise türünün, iletişim becerileri üzerinde etkili olmadığını ortaya koyan araştırma bulguları ile çelişmektedir (Çevik, 2011; Kılıçoğlu, Gedik ve Akhan, 2011). Bu bağlamda iletişim becerileri ile mezun olunan lise türleri arasında güçlü bir ilişkinin olduğunu söylemek mümkün görülmemektedir.

Araştırmada ulaşılan önemli sonuçlardan biri de, sınıf öğretmeni adaylarının iletişim beceri düzeylerinin ailelerinin tutumlarına göre farklılık göstermesidir. Farkın hangi gruplar arasında olduğunu tespit etmek amacıyla yapılan Tukey HSD testinde farkın; ilgisiz ile otoriter, ilgisiz ile demokratik, ilgisiz ile diğer tutum sergileyenler arasında ilgisizler aleyhine olduğu, demokratik tutum ile ilgisiz tutum sergileyenler arasında demokratik tutum sergileyenler lehine olduğu görülmektedir. Aile bireylerinin çocuklarına karşı tutum ve davranış şekilleri incelendiğinde genel olarak demokratik, otoriter ve ilgisiz olmak üzere üç kategoride değerlendirildiği görülmektedir (Özgüven, 1979: 13-14). Erkul'a (2000: 390) göre de aile içinde çocuğa verilen aşırı baskı ve saygı beklentisi, itaat, uysallık, sessizlik, bağımlılık, söyleneni kabullenme ve eleştiriye açık olmama gibi niteliklerle, bireyin

pasif ve edilgen bir karaktere dönüşmesine yol açmaktadır. Aynı zamanda bu özellikler bireyin çevresiyle kuracağı iletişim becerisini de olumsuz etkileyecektir. Bu açıdan aile fertleri arasında kurulan iletişimin, takınılan tutum ve davranışların özenli olması gerekmektedir. Çünkü kız çocukları annelerini, erkek çocuklar da babalarını taklit ederek onlar gibi konuşmaya, görünmeye ve davranmaya özen gösterirler. Bu açıdan aile ortamının çocukla olan ilişkileri, iletişim biçimleri, nasıl bir model oluşturdukları gibi pek çok uyarıcı, onların iletişim becerileri üzerinde yadsınamayacak derecede önemli bir yer tutmaktadır. Bu çalışmada da ailelerin sergiledikleri demokratik tutumların, bireylerin iletişim becerileri üzerinde olumlu ve güçlü bir ilişkinin var olabileceği düşüncesini güçlendirmiştir. Ne var ki literatürde de bu sonucu destekleyen sınırlı da olsa araştırma bulguları yer almaktadır (Yeşil, 2010).

Son olarak çalışmada sınıf öğretmeni adaylarının iletişim beceri düzeyleri günlük tutma ve not alma değişkeni açısından da incelenmiş ve istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmıştır. Ortalamalar incelendiğinde farkın günlük tutmayanlar/not tutmayanlar lehine olduğu görülmektedir. Başka bir anlatımla, günlük tutma ve not alma alışkanlığı olmayan öğretmen adaylarının iletişim beceri düzeyleri, söz konusu alışkanlığı olanlara oranla daha yüksektir. Bu bulgu, günlük tutma ve not alma alışkanlığı olan öğretmen adaylarının iletişim kurma açısından bu tür bir alışkanlığı olmayanlara göre sorunlar yaşadığı şeklinde yorumlanabilir. Ne var ki kendisinden en akıllı Amerikalı diye bahsedilen filozof Emerson yine Amerika'da iki kez Cumhurbaşkanlığı için aday olan Adlai Stevenson (Muallimoğlu, 1998) gibi pek çok önemli yazar, çizer, fikir adamı ve politikacı etkili iletişim becerilerini okudukları metinlerden çıkardıkları kısa notlara bağlamaktadırlar. Bu manada etkili bir iletişim için eğitim, deneyim ve okumak tek başına yeterli bir çaba değildir. Bunun yanında okumalarını belli bir amaç ve plan doğrultusunda gerçekleştirmek, notlar almak ve bu notlardan arşivler oluşturmak kişinin kendini ifade etme gücünü olumlu yönde geliştirecektir. Bu durum mesleği bilgi aktarma, paylaşma olan öğretmenler için ayrı bir önem taşımaktadır.

Araştırma bulguları doğrultusunda aşağıdaki öneriler getirilmiştir:

Bu çalışmada sınıf öğretmeni adaylarının iletişim beceri düzeyleri, bazı değişkenler açısından ele alınmıştır. Daha nesnel sonuçlara ulaşabilmek için, farklı öğretim kademelerinde daha geniş çaplı araştırmalar yapılmalıdır.

Sınıf öğretmeni adaylarının günlük tutma, okuduğu kitaplardan beğendiği cümleleri ya da şiirleri not etme gibi kültürel birikimlerini artıran alışkanlıklar kazanmaları sağlanmalıdır. Bu tür etkinliklerin iletişim

becerilerine yönelik olumlu yansımalarının olacağı öğretim elemanları tarafından gündeme getirilmelidir.

Etkili bir iletişim becerisine sahip olmak için deneyim ve eğitimin gerekliliği fikri eğitim çevrelerinde kabul gören genel bir yargıdır. Eldeki araştırma bulgusundan hareketle mesleğin başındaki sınıf öğretmeni adaylarına bilgi ve deneyimlerini artırmak amacıyla yazılı anlatım, sözlü anlatım ve etkili iletişim derslerinin daha çok uygulama merkezli yürütülmesi sağlanmalıdır. Ayrıca tüm derslerde de öğretmen adaylarının iletişim becerilerini geliştirmeye yönelik öğrenme ortamları oluşturulmalıdır. Bunun için; soru-cevap, tartışma, drama, grup tartışmaları gibi öğrenci merkezli yöntem ve teknikler ile açık oturum, panel, forum, sempozyum gibi sözlü tartışma yollarından yararlanılmalıdır. Yine konuyla ilgili konferans, seminer ve kurslar da düzenlenerek alana ilgi canlı tutulmalı ve öğrencilerin de söz konusu etkinliklere katılımı teşvik edilmelidir.

KAYNAKÇA

Bulut Bozkurt, Nergüz, “İlköğretim Sınıf Öğretmenlerinin İletişim Becerilerine İlişkin Algılarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi”, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, Cilt 2 Sayı 4, Ankara 2004, s. 443-452.

Bursalıoğlu, Ziya, *Okul Yönetiminde Yeni Yapı ve Davranış*, Pegem Yayıncılık, Ankara 2010.

Büyüköztürk, Şener, *Sosyal Bilimler İçin Veri Analiz El Kitabı*, PegemA Yayıncılık, Ankara 2002.

Cüceloğlu, Doğan, *Yeniden İnsan İnsana*, Remzi Kitapevi, İstanbul 1997.

Çetinkanat, Canan, “Öğretmen Adayları ve Müfettişlerin Bakış Açısından Öğretmen İletişim Becerileri”, *Eğitim Yönetimi*, Cilt 4 Sayı 14, Ankara 1998, s. 209-221.

Çetinkaya, Zeynep, “Türkçe Öğretmen Adaylarının İletişim Becerilerine İlişkin Görüşlerinin Belirlenmesi”, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, Cilt 19 Sayı 2, Kastamonu 2011, s. 567-576.

Çevik, Deniz Beste, “Müzik Öğretmeni Adaylarının İletişim Becerileri”. *GÜ, Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 31, Sayı 1, Ankara 2011, s. 1-13.

Çiftçi, Sabahattin ve Taşkaya, Serdarhan M, “Sınıf Öğretmeni Adaylarının Öz Yeterlik ve İletişim Becerileri Arasındaki İlişki”, *e-Journal of New World Sciences Academy*, Cilt, 5, Sayı 3, 2010, s. 509-512.

Çilenti, Kamuran, *Eğitim Teknolojisi ve Öğretim*, Kadioğlu Matbaası, Ankara 1988.

Dilekmen, Mücahit, Başcı, Zeynep ve Bektaş, Fatih, (2008). “Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin İletişim Becerileri”, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 12, Sayı 2, Erzurum 2008, s. 223-231.

Dökmen, Üstün, *İletişim Çatışmaları ve Empati*, Sistem Yayıncılık, İstanbul 2001.

Ergin, Akif ve Birol, Cem, *Eğitimde İletişim*, Anı Yayıncılık, Ankara 2000.

Erkul, Hüseyin, *Demokrasi ve İnsan Hakları Eğitimi*, Demokrasi ve İnsan Hakları Eğitimi Projesi Kaynakları: Demokrasi Dosyası, (Haz. Kamil B. Raif ve B. Jülide Mollaoğlu), Türk Demokrasi Vakfı, Ankara 2000.

Eroğlu, Erhan, *Eğitim Ortamında Etkili İletişim ve Boyutları*, *Etkili İletişim* (Ed. Demiray Uğur), Pegem Akademi, Ankara 2008.

Ersanlı, Kurtman ve Balcı, Seher, “İletişim Becerileri Envanterinin Geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması”, *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, Cilt 10 Sayı 2, 1998, s. 7-12.

Güçlü, Nezahat ve Güçlü, Mehmet, “Öğretmen Eğitiminde Nitelik Sorunu”, *96: Modern Öğretmen Yetiştirmede Gelişme ve İlerlemeler Sempozyumu*, Ankara 30 Eylül-4 Ekim 1996, s. 48-62.

Güçlü, Nezahat, "Sınıfta Etkili Öğrenci-Öğretmen İletişiminin Kurulması" *G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 18, Sayı 2, Ankara 1998, s. 61-64.

Günay, Kerem *Sınıf Yönetiminde Öğretmenlerin İletişim Becerilerinin Değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana 2003.

Jeong, Jinchul, *Analysis Of The Factors And The Roles Of Hrd In Organizational Learning Styles As Identified By Key Informants At Selected Corporations In The Republic Of Korea*, Unpublished master dissertation, Texas A&M University, Texas 2004.

Karasakaloğlu, Nuri., Saracaloğlu, Asuman S., ve Dedebali Nurhak C., “Yazılı Anlatım Dersinin Sınıf Öğretmeni Adaylarının İletişim Becerileri İle Okuma İlgisi ve Alışkanlıklarına Etkisi”, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, Cilt 18 Sayı 2, Kastamonu 2010, s. 389-402.

Karasar, Niyazi, *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara 1999.

Kılıçgil, Ertan, Bilir, Pervin, Özdiç, Özlem, Eroğlu, Kaan ve Eroğlu, Başak “İki Farklı Üniversitenin Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu

Öğrencilerinin İletişim Becerilerinin Değerlendirilmesi”, *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, Cilt 7, Sayı 1, 2009, s. 19–28.

Kılıçoğlu, Gökçe, Gedik, Hatice ve Akhan, Nadire Emel, “Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının İletişim Becerilerinin Değerlendirilmesi”, *2nd International Conference on New Trends in Education and Their Implications*, Antalya 2011.

Köknel, Özcan, *İnsanı Anlamak*, Altın Kitaplar, 8. Basım, İstanbul 2005.

Morgan, Clifford T., *Psikolojiye Giriş*, Çev. Hüsnu Arıcı ve Işık Savaşır, Hacettepe Üniversitesi Psikoloji Bölümü Yayınları, Ankara 1993.

Muallimoğlu, Nejat, *Bütün Yönleri İle Hitabet*, Avcı Ofset Matbaacılık, İstanbul 1998.

Oskay, Ünsal, *XIX. Yüzyıldan Günümüze Kitle İletişiminin Kültürel İşlevleri Kuramsal Bir Yaklaşım*, Der Yayıncılık, İstanbul 1993.

Özerbaş, Mehmet A., Bulut, Mehmet ve Usta, Ertuğrul, (2007). “Öğretmen Adaylarının Algıladıkları İletişim Becerisi Düzeylerinin İncelenmesi”, *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, Cilt 8, Sayı 1, Kırşehir 2007, s. 123-135.

Özgüven, Ethem, “Ana Baba Tutumlarının Gençlerin Başarıları Üzerindeki Etkileri”, *Çağdaş Eğitim*, Sayı 35, Ankara 1979, s. 12–16.

Pehlivan Baykara, Kevser, “Öğretmen Adaylarının İletişim Becerisi Algıları Üzerine Bir Çalışma”, *İlköğretim-Online*. Cilt 4, Sayı 2, 2005, s. 17-23, <http://ilkogretim-online.org.tr>. (01.01. 2013).

Saracaloğlu, A.S., Özkütük, N. ve Silkü, A., “Üniversite Öğrencilerinin İletişim Becerileri”, *X. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi*, Bolu: 7-9 Haziran 2001.

Saracaloğlu, Asuman S., Yenice, Nilgün, Karasakaloğlu, Nuri, (2009). “Öğretmen Adaylarının İletişim ve Problem Çözme Becerileri ile Okuma İlgisi ve Alışkanlıkları Arasındaki İlişki”, *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 6, Sayı 2, Van 2009, s.186-206.

Şen H. Şenay ve Erişen, Yavuz, “Öğretmen Yetiştiren Kurumlarda Öğretim Elemanlarının Etkili Öğretmenlik Özellikleri”, *G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 22, Sayı 1, Ankara 2002, s. 99-116.

Şimşek, Ali, *Eğitim İletişimi*, Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi Yayınları, Yayın No: 1251/39, Eskişehir 2000.

Tayfun, Recep, *Etkili İletişim ve Beden Dili*, Nobel Yayıncılık, Ankara 2011.

Tepeköylü, Özden, Soytürk, Mümine, Çamlıyer, Hatice, “Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu (BESYO) Öğrencilerinin İletişim Becerisi

Algılarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi” *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, Cilt VII Sayı 3, Ankara 2009, s. 115-124.

Yeşil, Hülya, “Türkçe öğretmeni Adaylarının İletişim Becerileri.” *19. Eğitim Bilimleri Kurultayı*, Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi, Kıbrıs 2010.

Yıldız, Süleyman M., (2008). “Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğrencilerinin Bir Öğretim Elemanında Bulunması Gereken Niteliklere Yönelik Algılamalarının Değerlendirilmesi”, *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 11, Sayı 19, Balıkesir 2008, s. 1-7.

Yılmaz, İdris ve Çimen, Zafer, “Beden Eğitimi Öğretmen Adaylarının İletişim Beceri Düzeyleri”, *Atatürk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, Cilt 10, Sayı 3, Erzurum 2008, s. 3-14.

Yılmaz, İdris, Yoncalık, Oğuzhan ve Çimen, Zafer, “İletişim Becerisi İle Öğretimde Yeterlik Arasındaki İlişkinin Öğrenci Algılarına Göre Değerlendirilmesi (Beden Eğitimi ve Spor Alanı)”, *SPORMETRE Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, Cilt VIII, Sayı 4, 2010, s. 143-150.

Yılmaz, Müge, Üstün, Ahmet ve Odacı, Hatice, “Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının İletişim Becerileri Düzeylerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi”, *Giresun Üniversitesi Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 1 Sayı 1, Giresun 2009, s. 8-19.

